תנו רבנן א] א)אחרסן של זב וזבה פעם ראשון ושני טמא שלישי טהור ב)במה דברים אמורים שנתן לתוכו מים אבל לא נתן לתוכו מים אפילו עשירי טמא רבי אליעזר בן יעקב אומר בשלישי אע"פ שלא נתן לתוכו מים טהור ג)גמאן שמעת ליה דאמר מין במינו לא בטיל רבי יהודה ורמינהו ד)דפשתן שטוואתו נדה מסיטו טהור ואם היה לח מסיטו טמא משום משקה פיה רבי יהודה אומר אף הרוטבו במים טמא משום משקה פיה ואפילו טובא אמר רב פפא שאני רוק דקריר: נתערב בדם הפסולין ישפך לאמה: במאי קמיפלגי אמר רב זביד בגוזרין גזירה במקדש קא מיפלגי דמר סבר גוזרין ומר סבר לא גוזרין רב פפא אמר דכולי עלמא גוזרין והכא בדם התמצית מצוי לרבות על דם הנפש קא מיפלגי מר סבר שכיח ומר סבר לא שכיח בשלמא לרב פפא היינו דקתני נתערב בדם הפסולין ישפך לאמה (או) בדם התמצית ישפך לאמה אלא לרב זביד ליערבינהו וליתנינהו קשיא: **מתני'** ידם תמימים בדם בעלי מומין ישפך לאמה כוס בכוסות רבי אליעזר אומר אם קרב כוס אחד יקרבו כל הכוסות וחכמים אומרים האפילו קרבו כולן חוץ מאחד מהן ישפך לאמה הניתנין למטה שנתערבו בניתנין למעלה רבי אליעזר אומר יתן למעלה ורואה אני את התחתונים מלמעלן ב] כאילו הם מים ° ויחזור ויתן למטה וחכמים אומרים ישפך לאמה יואם לא נמלך ונתן כשר

חרסן ג] **של זב וזבה.** עביט של מי רגלים ונשבר וחרסיו בלעו ממי רגלים ד] הזבים והן מטמאין במשא שאע"פ שנבלעו טמאים כדתנן במסכת כלים (פ"ט מ"ה) ומייתי לה בגמרא דנדה [סב:] חרסן ג] שבלעו משקין טמאין ונפלו לאויר תנור התנור טמא שסוף משקה לצאת בהיסק התנור: **פעם ראשון ושני.** כבסו ב' פעמים טמא שעדיין לא פלטו ממי ה] רגלים שבו והן אחד ממעייני הזב ה): **ג' טהור.** משנתן לתוכו מים שלשה פעמים טהור שפלטו מי הרגלים הנבלעין בו: **אבל לא נתן לתוכו מים.** אלא מי רגלים של אדם טהור להוציא את של זב הנבלעים בו טמא דמין במינו לא בטל: ופרכינן **מאן שמעת ליה דאמר מין במינו לא בטל רבי יהודה.** ושמע מינה מאן ת"ק דרבי אליעזר בן יעקב ר' יהודה היא וקאמר דמשקין הנבלעין בחרס בתלתא זימני פלטי: **ורמינהו פשתן שטוואתו נדה מסיטו טהור.** שהרי יבש הרוק ומשיבש אינו מטמא כדאמר במסכת נדה [דף נו.] מוכי ו] ירוק כעין רקיקה: **ואם היה לח (היה) מסיטו טמא.** שהרוק הלח מטמא במשא: ה"ג **ר' יהודה אומר אף הרוטבו במים טמא משום משקה פיה** בתוספתא דמסכת טהרות. אף המלחלחו במים לאחר שיבש חזר הרוק להיות לח מחמת המים וטמא משום משקה פיה: **ואפי' טובא.** אפי' כבסו פעמים הרבה קאמר טמא: **שאני רוק דקריר.** טריסטריט"ש ז] בלע"ז נכנס בפשתן בחזקה וקשה לצאת אבל מי הרגלים לא בליעי בחרס כולי האי: **בגוזרין גזירה במקדש פליגי.** אם עושין סייג בקדשים להרחיק מן העבירה ולא חיישינן להפסד קדשים שלא יפסיד את אלו בשביל סייג דאחרים קמיפלגי: **ת"ק סבר גוזרין.** הילכך נתערב דם כשר בדם פסול או בדם התמצית ואף על פי שאין בפסול ולא בתמצית כדי לבטל את הכשר ישפך לאמה גזירה דילמא אתי לאכשורי נמי היכא דיש בדם הפסול או בדם התמצית כדי לבטל את הכשר והאי דלא גזרינן הכא ח] בנתערב בדם הבהמה או בדם החיה משום דחולין בעזרה לא שכיחי אבל פסולין שכיחי וכן תמצית שכיח דרבה על ט] הנפש. ורבי אליעזר סבר אין גוזרין חשו י] חכמים שלא להפסיד קדשים מחמת גזירה הילכך עד שיהא מן הפסול כדי שאילו היו מים לא היה ניכר דם הכשר בו מכשרינן ליה לזריקה: ה"ג **רב פפא אמר דכ"ע גוזרין והכא בדם התמצית מצוי כו': דכ"ע גוזרין.** דלא חשו להפסד קדשים ובנתערב בדם הפסולין דמילתא דשכיחא הוא לא פליג רבי אליעזר אלא בנתערב דם יא] התמצית לחוד פליג ומשום דקא סבר דם התמצית של בהמה אינו מצוי להיות רבה על דם הנפש הילכך אמאי נגזור הוה יב] ליה כנתערב בדם חולין דלא גזרינן ביה מידי משום דלא שכיח ות"ק סבר פעמים שהוא רבה על דם הנפש הילכך גזרינן ביה היכא דלא רבה אטו היכא דרבה ומיהו אם לא נמלך ונתן כשר דגזירה בעלמא הוא: **בשלמא לרב פפא.** דאמר לא פליג רבי אליעזר ברישא משום הכי לא עריב ותני להו ישפך יג] דבסיפא פליגי ורישא דברי הכל: **אלא לרב זביד ליערבינהו וליתנינהו.** נתערב בדם הפסולים או בדם התמצית ישפך לאמה קשיא: **מתני'** דם יד] **תמימים בדם בעלי מומין.** מילתא דשכיחא היא וישפוך לאמה גזירה שמא [לא] טו] ירבה עליו ויכשירוהו: נתערב כוס של דם בעלי מומין בכוסות של כשרין ואינו ניכר: **דמים הניתנין למטה.** מן החוט שנתערבו בדם חטאת שניתן למעלה: **רבי אליעזר אומר יתן למעלה.** מתנות חטאת ואף על פי שהתחתונים מעורבין בו הואיל ואינו מתכוין טז]: **התחתונים למעלה.** רואה אני אותן כאילו הן מים. ומפני שמצוה להקדים עליונים לתחתונים כדאמר בפרק כל התדיר (לקמן דף פט.) שיהו כל החטאות קודמות לעולות יז]: **יתן למעלה.** תחילה ואח"כ למטה ונתינת מטה תעלה לו לשפיכת שירים של חטאת ולהתחיל יח] מתנות עולה: **ישפך לאמה.** דלית להו רואין ואין משנין בתחתונים בשביל להכשיר העליונים: **ואם לא נמלך ונתן כשר.** העליון דהא ניתן ממנו למעלה יט]: הניתנין

שלישי טהור. מכאן מייתי רבינו תם ראיה בפרק שני דמס' ע"ז (דף לג:) גבי כסי פעם ראשון ושני אסור שלישי מותר דמיירי בהדחה לאחר ששתה בו העובד כוכבים דומיא דהך דהכא ולא כמו שפירש רש"י דמיירי בשתה בו העובד כוכבים מתחלתו פעם ראשון ושני קודס ששתה בו ישראל כלל ודוקא כלי חרס הוא דבעי הדחה שלשה פעמים אבל כוסות של עץ או של כסף אפילו בחד זימנא סגי: **רבי אליעזר בן יעקב אומר כו'.** מכאן ראייה לר"ת דמין במינו בטיל כ] דקיי"ל ו) משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ז): **אף הרוטבו במים טמא.** פירוש מלחלחו במים וא"ת כי לא רוטבו נמי הא תנן בפרק דם נדה (נדה דף נד:) ואם יכולין להשרות ולחזור לכמות שהיו מטמאין לחים ומטמאין יבשים ועוד מאי טעמייהו דרבנן וי"ל האי כא] דקתני התם וכמה שרייתו בפושרין מעת לעת והכא בדלא הדר מעת לעת הילכך יבש טהור ומיהו נראה דרבי יהודה לאו איבש דרבנן קאי אלא אלח ולאשמועינן דאינו יוצא מטומאה ע"י שרייה אפי' במים טובא וכן משמע בתוספתא דקאמרי כב] רבנן אף זה משנתנו לתוך מים ורבו עליו טהור: **במאי קמיפלגי אמר רב זביד בגוזרין גזירה במקדש** קמיפלגי. ואם תאמר מאי קשיא ליה במאי קמיפלגי לימא דפליגי ברואה אני דר' אליעזר מכשיר לזרוק משום דאמרינן רואה אני דם הפסולים ודם התמצית כאילו הם מים ורבנן אסרי דלית להו רואה אני ואסור לזרוק דם פסולין למזבח וכי האי גוונא פליגי בסיפא גבי ניתנין למעלה שנתערבו בניתנין למטה והיינו טעמא נמי דמתן אחת במתן ארבע ויש לומר דלא משמע ליה דפליגי בהא מדלא פירש רבי אליעזר דמכשר משום דרואה אני כדמפרש בסיפא אלא ודאי הני רבנן דהכא אית להו רואה אני וטעמייהו משום גוזרין תדע מדאיצטריך למיתני הך בבא כלל והיא דדם בעלי מומין דהשתא בניתנין למעלה ולמטה ששניהם כשירים לא אמרינן רואה אני בדם פסולין מיבעיא ואי משום רבי אליעזר דאפילו בדם פסול אית ליה רואה אני הוה ליה לרבי אליעזר לפרושי בהדיא ועוד נראה כמו שפירש כג] לעיל (דף עז: ד"ה בדם) גבי בדם הבהמה או בדם חיה דבחולין ובפסולין ובתמצית מודו כולי עלמא דשרי לשם מים ולא אסרי אלא במידי דהקרבה כגון ניתנין למעלה בניתנין למטה ומתן אחת במתן ארבע דכיון דשניהם דמים כשירין אין לנו להתיר לשנות בדם כשר לזורקו על המזבח אפילו לשם מים כדי להכשיר את העליונים אבל בחולין ופסולין לא כד] חיישׁ אי שרי לזורקן לשם מים עם הכשר כיון דיש בילה אם כן על כרחין טעמייהו משום גוזרין כה] אבל בחולין ובדם חיה דלא שכיחי בעזרה לא גזרי: **הכי** גרסינן דמר סבר גוזרין. אם נפרש דגזרינן היכא דאין בדם הפסולין כדי לבטל הכשר אטו היכא דיש בו כדי לבטל קשה דאם כן ניפלוג רבי יהודה בהא כו] דאמר אין דם מבטל דם וכי האי גוונא פריך לקמן (דף פא:) גבי הניתנין בפנים שנתערבו בניתנין בחוץ וניפלוג נמי רבי אליעזר בהא אלא הכא גזרינן דילמא אתי לאכשורי דם הפסולין לזריקה בעינייהו וכן דם התמצית והך גזירה שייכא אפילו לרבי יהודה כז] וכן פירש בקונטרס לעיל על משנה זו והא דלא גזרינן בדם הבהמה ובדם החיה משום דבההוא לא אתי למיטעי לאכשורי בעיניה ומיהו לרב פפא דאמר בדם התמצית מצוי לרבות על דם הנפש קמיפלגי אי אפשר לומר כן דעל כרחין גזר היכא דלא רבה אטו היכא דרבה והך גזירה ודאי לא שייכא לר' יהודה כח] משום דמינו הוא: **רב פפא אמר דכולי עלמא גוזרין.** כן כתוב בספרים ור"ת מגא בספר ישן דכולי עלמא אין גוזרין ומפרש אין גוזרין דילמא אתי למיזרקיה בעיניה דבהא לא אתי למיטעי והא דאסרינן בפסולין גזרינן מיעוט אטו רוב ומודה בהא ר"א משום דשכיחי ופי' זה משובש וסוגיא זו משונה וגירסת הספרים עיקר: ח) **אמר לו ר"א הרי הוא עובר על בל תגרע.** לא ס"ד דר' אליעזר שיקשה לו ר' יהושע מבל תוסיף משום כט] דרואה אני כאילו הוא מים ור' אליעזר שהשיבו לפי דבריו של רבי יהושע השיבו דלית ליה טעמא רואה ל] אני לשם מים: **תנן התם במסכת פרה צלוחית שנפל לתוכו מים כל שהוא כו'.** חומרא דמי חטאת הוא דמדאורייתא לא] בטל ברובא:

עין משפט
נר מצוה

נח א ב מיי' פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ח:
נט ג מיי' שם הלכה ב:
ס ד ה מיי' פרק ב מהלכות פסה"מ הלכה כג:
סא ו מיי' שם הלכה יא:
סב ז מיי' שם הלכה יב:

◆

מוסף רש"י

משום משקה פיה. שהיא צריכה לשרות החוט תמיד ברוק (כתובות סא:) **דקריר.** לקמן (לח.) גבי בשר חטאת דקריר פירש"י, טריסטטרי"ט בלע"ז מתוך שהבשר עב נכנס בתוכו השומן בעומקו: ובמנחות (פג.) גרס' דקדיר, ופירש"י טרסטיס"ט ונכנס הבלוע לתוכו מאד:

◆

שיטה מקובצת

בגוזרין גזירה במקדש קמיפלגי. נר"א ודאי איצטריך טעמא דאין גוזרין, דאי הוי גזור כרבנן א"כ הוי ליה למימר ישפך לאמה אע"ג דאית ליה רואין, אבל הא קשיא לרבנן למה לי טעמא דגוזרין [הא] לית להו רואין מידי דהוי אניתנים למעלה שנתערבו בניתנים למטה דהתם לא שייך גזירה ואפ"ה אסרי רבנן משום דלית להו רואין. וי"ל דדוקא גבי כשרין שנתערבו בכשר לא אמרינן רואין ואין לזרוק דם הכשר שלא במקום הראוי לו כיון שהוא כשר וקבע לו מקום לזריקתו אין לשנות מקומו כדי להכשיר השני אפי' ע"י רואין, אבל הכא שנתערב בפסולים אפי' רבנן מודו דאמרי' רואין אי לאו משום גוזרין, מיהו בדם חולין לא גזרינן כיון דלא שכיח בעזרה כמו דם פסולין, ובסיפא דפסול דליעבד גבי דם בעלי מומין היינו משום דכ"ע מודו משום דמאיסי. עי"ל דדוקא בשניהם כשרים ומקומן חלוק חשיבות מצות זריקתן למטה מעכבתן מלומר רואין כאילו הן מים, וכן גבי עולה באיברי חטאת חשיבות מצות אכילת דחטאת מעכבת מלומר רואין כאילו איברי חטאת הן עצים להקטירן, אבל גבי דם פסולין שאין בהם מצוה לא באכילה ולא בזריקה הילכך אפי' לרבנן אמרי' רואין, הילכך הוצרך הטעם לומר לרבנן משום גוזרין. ושמא הא דקאמר [illegible] לתירוץ ראשון. וגבי בעלי מומין אע"ג דלית להו [חשיבות] מצות אמר לרבנן דמודו להו לגבי רואין: רב פפא אמר כו'. וא"ת התינח [illegible] גזרה היא ומאן דלית ליה דר' יהודה אין צריך לגזור אלא אטו רוב (ריב"א. ב"ש): ד"ה אמר לו כו' ור"א שהשיבו לפי דבריו של רבי יהושע השיבו כו'. נ"ב ול"נ דלפי דבריו עצמו השיבו, ומה שהשיב לו לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו, ר"ל דכיון דאינו בעצמו אין ניכר שיהא לשם זריקת דם של מתן א' להיות כמוסיף על דברי תורה אלא אגב זריקת דם של מתן ד' זריק והוי לשם מים. דאי לא תימא הכי מאי קשיא ליה מבל תגרע יותר מבל תוסיף, וכמו שיאמר דלא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו כן יאמר על בל תגרע. אלא ודאי כמו כן הוא כדפרישנא (תוס' ריב"א. ב"ש): ד"ה תנן כו' חומרא דמי חטאת הוא כו'. נ"ב ול"נ דלאע"ג דאין יכול לאסור, מ"מ הוא עצמו אין נעשה כמבטל ולעולם עומד בפסולו כל מקום שהוא, ובפגול ונותר שמצטרף להשלים לשיעורו והיה כמבטל לפי' הקונטרס נתתי טעם משום דאשכחן דמצטרפין לענין לא יאכל והא לא שייך הכא א"כ מדאורייתא נמי הוי (תוס' ריב"א ז"ל. ב"ש):

מסורת הש"ס

א) תוספ' דטהרות פ"ה ה"ג, ב) עי' ירוש' תרומות פי"א ה"ד, ג) יבמות פב. מנחות כב: כג: חולין לח: לט: ק., ד) תוספתא טהרות ספ"ד, ה) זבים פ"ה מ"ז, ו) עירובין סב וש"נ, ז) [ועי' תו' חולין לז. ד"ה אמר רבא], ח) שייך לדף שאח"ז.

◆

גליון הש"ס

מתני' ויחזור ויתן למטה. עיין לעיל דף עו ע"ב תוד"ה ואי:

◆

לעזי רש"י

טרישטרי"ט טרישטריש"ט. מחלחל.

◆

שינויי נוסחאות

א] גי' ש"מ תנן התם חרסין. וכ"ה בד"ו רפ"ט וש"ח. ונוסח מוטעה הוא (דק"ס). דאינו משנה בשום מקום: ב] נ"ל למעלן (*ב"ש): ג] חרסין (*שמכ"י): ד] נ"ל רגלי הזב והן כו' (*שמכ"י): ה] ממי (כתה"י): ו] נ"ל וכי (*ש"מ): ז] פי' מחלחל (לעזי רש"י): ח] נ"ל הכי (*ש"מ): ט] נ"ל על דם הנפש (*ש"מ): י] נ"ל דחשו (ש"מ): יא] נ"ל בדם (*ש"מ): יב] נ"ל דהוה (ש"מ). [בכתה"י כלפנינו]: יג] תיבת ישפך נמחק (ש"מ. כתה"י): יד] בכתה"י של רש"י לעיל עח ע"א נמצאו שני דיבורים השייכים כאן, דם בדם בעלי מומין ישפך לאמה. ובהא לא פליג ר' אליעזר דעבר בזריקתו משום לא תקריבו: נתערבו כוסות בכוסות. כוס דם בעל מום בכוס דם כשר שאין ידוע איזהו כוס כשר. ואמנם בכתה"י של רש"י כאן איתא כפירש"י שלפנינו: טו] תיבת לא ליתא בכתה"י ודפה"י. ועי' טה"ק [ע"ד רש"י לעיל ד"ה גזירה] שהכריח כהגי' הישנה: טז] מתכוין לתת התחתונים כו' כנ"ל והד"א (ש"מ): יז] לעולות יתן כו' הד"א (צ"ק): יח] נ"ל ולתחילת (*ש"מ): יט] בש"מ נוסף דסברי שם בילה ויחזור ויתן למטה: כ] בטיל ברובא דאורייתא דקאמר הכא שלישי אע"פ שלא נתן לתוכו מים טהור וקי"ל משנת כו' כצ"ל (ש"מ): כא] נ"ל הא קתני (צ"ק): כב] דקאמרי ליה רבנן (ש"מ): כג] כצ"ל שפירשתי (שמכ"י): כד] לא חיישינן אי שרינן כצ"ל (שמכ"י): כה] גוזרין גזירה במקדש אבל (ש"מ): כו] נ"ל נמי בהא (בא"ח): כז] בש"מ נוסף דאמר אין דם מבטל דם. ועי' בלאות שם"ג: כח] הנוסף שלפנינו "משום דמינו הוא" הוא מגכ"ו [שמיקן נוס' דפו"י משום שמינו כשב דמאסין. נ"ל ר' יהודה דאמר אין דם מבטל דם] גם ליכא (ב"ש בר"ב וב"ב): כט] נ"ל חסר דיבור אחד. ומר סבר אין גוזרין. דמכשיר, והאי דלא פליג בסיפא בנתערב בדם בעלי מומין, בההיא מודה משום דמאיסי (ש"מ): ל] כצ"ל (ש"מ וב"ב): לא] משום דס"ל ר"א דרואה אני כאילו הוא מים, והא דלא השיב לו ר"א כן לפי שהשיבו לפי דבריו של ר' יהושע דלית ליה טעמא דרואה אני לשם מים (ש"מ): לב] נ"ל לאו דמדאורייתא מין במינו בטל ברובא (ש"מ).

◆

ליקוטים

ת"ר חרסן של זב וזבה כו' טמא. [פירש"י מפני שסוף משקה לצאת בהיסק התנור]. ולכאורה קשה דהא פליגי בה ר' יוחנן ור"ל בפ"ט דנדה דף ס"ב דר"ל הוא דסבר דחרסין שבלעו משקין של זב לא חשיבא טומאה בלועה הואיל ויכולה לצאת ע"י היסק, אבל ר' יוחנן סבר דדוקא אם הוסק ויצאו המשקין, הא לאו הכי טהור דהו"ל טומאה בלועה, ואמאי מפרש רש"י הכא כר"ל דטמא לפי שסוף משקה לצאת ושביק ר' יוחנן דהלכתא כוותיה. אבל לק"מ, דבתר הכי מסיק התם רב פפא דבתרא הוא דהיכא דיכול לצאת והקפיד עליו להוציאו דברי הכל טמא אפע"פ שלא יצא ע"ש, והכא כיון דחזינן דמכבסו מוכח דמקפיד עליו וטמא לכו"ע כיון שיכול לצאת ע"י היסק, ומ"ש רש"י דבשלישי טהור שכבר הפליט הכל, לא קשיא ממאי דאמרינן (ע"ז דף ל"ד ע"א) התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופנו לעולם, דהתם כשבלע בחמין. ומה שפירש"י שנשבר הכלי, טעמו דאל"כ היכי תני טהור, דמשמע טהור לגמרי, ואם הכלי שלם מה בכך שפלט כל הבלוע, סוף סוף הכלי טמא ממגע זב, מש"ה הוצרך לפרש שנשבר וכלי חרס נשברו טהרו. ומה שפירש"י דמין במינו לא בטיל מבואר בגמ' דת"ק ר' יהודה הוא דס"ל מין במינו לא בטיל וא"כ פשיטא דלית הלכתא כוותיה אלא כראב"י דאפילו כבסו במי רגלים ג' פעמים הרי הוא טהור וכפירש"י דהתם. כך פירש הר"ש בפרקין דמייתי לה (חסדי דוד טהרות פ"ה):

א)א הניתנין במתנה אחת שנתערבו בניתנין במתנה אחת ינתנו במתנה אחת (מהן) מתן ארבע במתן ארבע ינתנו במתן ארבע א] ב)מתן ארבע במתנה אחת ר"א אומר ינתנו במתן ארבע ר' יהושע אומר ינתנו בבמתנה אחת אמר לו רבי אליעזר הרי הוא עובר על בל תגרע אמר ליה ב] רבי יהושע הרי הוא עובר על בל תוסיף א"ל רבי אליעזר לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו א"ל ר' יהושע לא נאמר בל תגרע אלא כשהוא בעצמו ועוד א"ר יהושע כשנתת עברת על בל תוסיף ג)ועשית מעשה בידך כשלא נתת עברת על בל תגרע ולא עשית מעשה בידך:

גמ' ד)א"ר אלעזר לא הכשיר ר"א אלא שנים שנים אבל אחד אחד לא מתיב רב דימי ג] וחכמים אומרים אפילו קרבו כולן חוץ מאחד מהן ישפך לאמה אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא ה)אסברא לך מאי אחד זוג אחד וצריכא דאי איתמר בהא בהא קא"ר אליעזר משום דאיתעביד ביה כפרתו אבל בהא אימא מודי להו לרבנן ואי איתמר בהא בהא קאמרי רבנן אבל בהא אימא מודו לרבי אליעזר צריכא תנן התם ו)צלוחית שנפלו לתוכה מים כל שהו ד] ר"א אומר יזה שתי הזאות וחכמים גפוסלין בשלמא רבנן סברי יש בילה ז)והזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין להזאות אלא רבי אליעזר מאי קסבר אי קסבר ח)אין בילה כי מזה שתי הזאות מאי הוי דילמא תרווייהו מיא קא מזי אלא קא סבר ט)יש בילה אי ה] קסבר י)אין הזאה צריכה שיעור למה לי שתי הזאות אלא קסבר י)הזאה צריכה שיעור ואי קסבר אין מצטרפין להזאות כי מזה שתי הזאות מאי הוי ואי נמי מצטרפין להזאות מי יימר דמלא ליה שיעורא אמר ריש לקיש לעולם יש ו] בילה והזאה צריכה שיעור והכא במאי עסקינן כגון שנתערבו אחת באחת רבא ז] אמר לעולם יש בילה והזאה דאין צריכה שיעור וקנסא ח] דקנסו רבנן כי היכי דלא משתרש ליה רב אשי אמר ט] אין בילה יזה שתי הזאות מיתיבי כ)רבי אומר לדברי ר"א ההזאה כל שהוא מטהרת הזאה אין צריכה שיעור הזאה י] מחצה כשר ומחצה פסול

הניתנין במתנה אחת. כגון דם בכור שנתערב בדם מעשר בין בבלול בין בכוסות: **ינתנו במתנה אחת.** קא סלקא דעתך השתא דאמרינן יש בילה וסמכינן עליה שיש במתנה זו משניהם ואם בכוסות יתן מתנה מזה ומתנה מזה: **מתן ארבע במתן ארבע.** כמו דם עולה בדם שלמים או בדם אשם ששניהם טעונין שתי מתנות שהן ארבע ושניהם תחתונים: **מתן ארבע במתן אחת.** כגון דם עולה בבכור שהן יא] תחתונים: **ר' אליעזר אומר ינתנו במתן ארבע.** ורואה יב] המתנות היתירות הניתנות מדם הבכור כאילו הן מים ואין זה בל תוסיף: **במתנה אחת.** משום בל תוסיף וידי עולה יצא ל) דכל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כיפר: **ולא עשית מעשה בידך.** ואינו דומה עושה מעשה ליושב ואינו עושה ואיסור בא מאליו: **גמ' וצריכא.** לפלוגי בתרוייהו ר' אליעזר ורבנן בבעלי מומין איברים באיברים וכוסות בכוסות: **דאי.** אשמעינן באיברים בההיא קאמר ר' אליעזר יקריבו משום דאיתעביד כפרתו בהכשר: **אבל.** גבי כוסות בכוסות יג] דעיקר בקלקול אימא לא: **צלוחית.** של מי חטאת המוקדשין שנפל לתוכה מים דעלמא כל שהוא: **ר' אליעזר אומר יזה שתי הזאות.** הבא להזות מהן על הטמא יזה שתים וטהר: **בשלמא רבנן סברי יש בילה.** כדתנן במתניתין אם לא נמלך ונתן כשר אלמא סמכינן אבילה ואמר יד] לא המתערב בלא מתערב בכולו ואין לך טיפה מזה שלא [יהא] בה מחבירו קצת והכא נמי נהי דיש בילה ויש בכל הזאה מן המים הכשירים טו]: **קסברי הזאה צריכה שיעור.** ואין כאן שיעור שהרי יש בה טז] מן הפסולת ואי משום דמזה שתי הזאות קא סברי אין מצטרפין יז] אותו למלאות השניה שיעור החסר בראשונה: **אלא ר' אליעזר.** דבחדא לא סגיא ליה ובתרתי מכשר: **מאי קסבר אי קסבר אין בילה.** אין סומכין על כך דזימנין דלא מיבליל בכוליה כי מזה שתי הזאות כו': **אלא קסבר יש בילה.** אי איפשר שלא יבלול יח] וסמכינן: **מי יימר דמלא ליה שיעורא.** שמא רוב שתיהן מן הפסולין ואין בשתיהן כדי הזאה כשירה: **אמר ריש לקיש לעולם קסבר יש בילה.** כדשמעינן ליה במתניתין והאי דבעי תרתי משום דהזאה צריכה שיעור ומצטרף יט] להזאות. ודקשיא כ] מי יימר דמלא שיעורא: **הכא במאי עסקינן כגון שנתערבו אחת באחת.** שיעור הזאה מזו ושיעור הזאה מזו ונתערבו הילכך כי מזה שתי הזאות על כרחך מלי ליה שיעורא שהרי לא היו מן הפסולין כאן אלא כדי הזאה אחת והוא הזה שתים. ואחת באחת לאו דוקא נקט דאם היו מן הכשירים הרבה כל שכן דכשר כי מזה שתי הזאות דטופיינא דכשירין מהיכא תיתי למיפסל אלא משום פסולין נקט לה. ויש בילה גרס בדריש לקיש דכיון דאמר הזאה צריכה שיעור מאי דוחקיה למימר דלר' אליעזר אין בילה לאקשויי מתני' עלה ולאוקמי מתני' בשינויי דחיקא כא] כדלקמן: **רבא אמר לעולם יש בילה והזאה אינה צריכה שיעור.** ושתי הזאות דקאמר לאו למלויי שיעורא אלא קנסא הוא דלא נשתרש כב] שלא ישתכר בנפילה זו להרבות מימיו במים פסולין: **רב אשי אמר כו'.** הגירסא הזו כג] משובשת בספרים ונראה בעיני דהכי גרסינן רב אשי אמר מים כל שהוא תנן ואין בילה יזה שתי הזאות. וסבירא ליה לרב אשי הזאה אין צריכה שיעור כרבא ומיהו קנסא לית ליה הילכך אי הוה ס"ל כד] יש בילה בחדא הוה סגי ליה ושתי הזאות לר' אליעזר משום דקסבר אין בילה הילכך אי מזי חדא שמא אין כאן מן הכשירין כלום אבל כי מזי תרתי אי אפשר דליכא בחדא מינייהו מן הכשירין (כלום) דהא אין כאן מן הפסולין אלא כל שהוא. והיינו טעמא דלא משני בלישנא כה] דנתערבו אחת באחת דאם כן הוי משמע יש שיעור להזאה ואיהו אין הזאה צריכה שיעור סבירא ליה להכי דק לישנא דמתני' דקתני כל שהוא דאין לך בהזאות פחותה מכאן ואי אפשר שיהו כל כו] הזאות הללו מן הפסולין ואפילו הן קטנות מאד. ולקמן מותיב ליה ממתני' כז]: **לדברי רבי אליעזר.** דמכשיר בשתי הזאות: **הזאה כל שהוא מטהרת** כח]. דשמא אין אחת כט] מהן הזאה ברורה שלא יהא בה מן הפסולין אלמא ל] סבירא ליה דהזאה כל שהוא מטהרת דהזאה אין צריכה שיעור: **והזאה מחצה כשר ומחצה פסול.** ולא תימא הזאה כל שהוא היא דכשירה ומיהו לא יהיה עמה תערובת פסול אלא אפילו יש בה תערובת פסול מכשר. אלמא טעמא דר' אליעזר דבעי תרתי לאו משום צירוף הוא לצרפו לכשיעור דהא קתני אין צריכה וקשיא לריש לקיש:

בשלמא רבנן קסברי יש בילה. פי' אפילו סבירא להו יש בילה מ"מ פסולין דהזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין להזאות וה"נ ה"מ למימר אין בילה ואין הזאה צריכה שיעור וכגון שנפלו מים בצלוחית כשיעור מי חטאת ובקונטרס פירש דרבנן סברי יש בילה כדתנן מתני' אם לא] נמלך ונתן כשר אלמא סמכינן אבילה ואמרינן לא המתערב בלא מתערב בכולן לב] ואין לך טיפה מזה שלא יהא [בה] מחבירו קצת וקשה אם כן מאי מספקא ליה לרבי אליעזר לידי' נמי נידוק ממתניתין דיש בילה דהא מכשר לכתחילה אלא על כרחין ממתניתין ליכא למידק דדילמא בעליונים לג] רובא מכשר רבי אליעזר וכגון שנתן למעלה כשיעור תחתונים ועוד כדמוקי לקמן לרבנן נמי אם לא נמלך ונתן כשר היינו דמים העליונים מיהו לקמן מוכיח יש בילה מדקתני לד] והתחתונים עלו לו:

אמר ריש לקיש לעולם קסבר יש בילה והזאה צריכה שיעור ומצטרפין להזאות. פי' בקונט' יש בילה גרסינן בריש לה] לקיש דכיון דאמר הזאה צריכה שיעור מאי דוחקיה למימר דלרבי אליעזר אין בילה לאקשויי מתניתין ולאוקמי מתניתין בשינויי דחיקי כדלקמן ועוד יש לדקדק אי אין בילה למה ליה למימר צריכה שיעור אפי' אין צריכה שיעור נמי:

כגון שנתערב אחת באחת. הקשה ה"ר חיים דיומא (דף יד.) ונדה [פ"א] (דף ט.) אמר' אפי' למ"ד אין הזאה צריכה שיעור ה"מ אגבא דגברא אבל במנא צריכה שיעור וא"כ כשנתן אחת באחת והזה הזאה ראשונה ליכא בשניה שיעור במנא לו] ותירץ כיון דבתחילת הזאה ראשונה שהיא תחילת טהרתו איכא שיעורא במנא אין בכך כלום שהזאה ראשונה מצטרפת להזאה שניה וכי האי גוונא אמרינן גבי נטילת ידים (חולין דף קז.) דמרביעית נוטלין שנים ובחצי רביעית אין אחד נוטל ועוד י"ל דאחת באחת לאו דוקא כדפי' בקונטרס דאם היה מן הכשירין הרבה כל שכן דכשר דכי מזה שתי הזאות דטופיינא דכשירין מהיכא תיתי למיפסל אלא משום פסולין נקט לה:

רב אשי אמר כל שהוא תנן. ואין בילה וסבר הזאה אין צריכה שיעור ואי יהיב חדא דילמא מן הפסולין הן אבל כי יהיב תרתי אי אפשר דליכא מן הכשירין וקשה דלמא כל שהוא דליכא שיעור הזאה והזאה צריכה שיעור ומצטרפת וסבר יש בילה דהשתא בין שתי הזאות על כרחך איכא שיעור הזאה מן הכשירין לדבריו לז] נמי היאך יוכל להיות שלא יוכלו לחלוק הכל שהו לשתים. ברו"ך:

מסורת הש"ס

א) עירובין ק. ר"ה כח: ירוש' עירובין פ"י ה"ד, פסחים פ"ג ה"ג, ב) ע' תו' בכורות סא. ד"ה והא (בסופו), ג) עי' ירוש' שם ושם, ד) לעיל עד. עז:, ה) [לעיל עז:] וש"נ, ו) פרה פ"ט מ"א, ז) לקמן לג. יומא יד. נדה ט., ח) [ר"ה יג:], ט) עי' ירוש' דמאי פ"ה ה"ד, תרומות פ"ד ה"ז, מע"ש פ"ב ה"ג, י) ירוש' יומא פ"ה ה"ד ע"ש, כ) לעיל עה. תוספ' פרה (פ"ח) פ"ט ה"ג, ל) לעיל לו וש"נ.

◆

שינויי נוסחאות

א] בכי"מ נוסף מתן אחת במתן ארבע וע' ר"מ פסוה"מ פי"ג הי"א ורש"י לקמן פא ע"א ד"ה וכ"ת (דק"ס). וע"ע תוס' לעיל עו ע"ב ד"ה ואי: ב] נ"ל לו (*ש"מ): ג] בכתה"י רב ירמיה. וכ"ה לעיל עז ע"ב וע"ש בש"נ אות ה': ד] נ"ל שהן. וכן ברש"י (*ש"מ): ה] נ"ל ואי (*ש"מ): ו] גי' כי"ל לעולם אין בילה. וע' רש"י ותוס': ז] גי' הר"ש רפ"ט דפרה רבה. וע' רש"ק בדף לג ע"א (גליון). וכ"ג רש"י בכי"פ: ח] וקנסא הוא דקנסו (*ש"מ): ט] גי' כי"ל רב אשי אמר מים כל שהוא תנן ואין בילה ומשום שאין בילה יזה: י] נ"ל והזאה (*ש"מ): יא] נ"ל ששניהם (*ש"מ): יב] ורואה אני את המתנות (*ש"מ): יג] בכוסות שנתערבו קודם כפרה דעיקר כפרה בקלקול כצ"ל (ש"מ): יד] ואמרינן (*צ"ק): טו] הכשירים קסברי כו' הד"א (שמכ"י וצ"ק): טז] בהן מן הפסולות (כתה"י): יז] נ"ל מצרפין (ש"מ): יח] נ"ל יבלל בכולו וסמכינן עלה (כי"י וש"מ): יט] ומצרפין (ש"מ): כ] ודקשיא לך (*ש"מ): כא] דחיקי (ש"מ): כב] נ"ל נשתרש ליה (*ש"מ): כג] תיבת הזו נמחק (ש"מ): כד] ס"ל לר' אליעזר יש בילה (*ש"מ): כה] נ"ל כלישנא (שמכ"י וצ"ק): כו] נ"ל שתי הזאות (*ש"מ): כז] בש"מ נוסף ור"ל לא דייק לישנא דכל שהן לרבי אליעזר דמוקי לה שנתערב שעור הזאה ממים פסולין ונקט כל שהן משום רבנן (ע"כ גם בכתה"י בקירוב לשון) אבל לרבא דייק שפיר כל שהן דלא נתערב רק כל שהוא ויש בילה והזאה אין צריכה שיעור, קנס קנסו רבנן: כח] נ"א מטהרת ולא תימא דטעמא דאין אחד מהן וכו' מן הפסולין אלא ס"ל (גליון וכע"ז בח"נ): כט] בכתה"י וש"מ באחת: ל] בכתה"י וד"ו אלא: לא] אם לא נמלך כצ"ל (ב"ש): לב] נ"ל בכולו (שמכ"י): לג] נ"ל עליונים ברובא (ש"מ): לד] מדקתני אלו ואלו עלו לו כצ"ל (צ"ק והגריא"ח): לה] בדריש (ש"מ): לו] בש"מ נוסף כיון שנתערב אחת באחת: לז] נ"ל ועוד דלדבריו (ח"נ. ע"ש בדבריו). וע' צ"ק ושאר מפרשים שנתחבטו בכוונת דברי התוס':

◆

שיטה מקובצת

ר"א אומר ינתנו במתן ד'. עי' תוס' בכורות דף (ס') [סא. סוף ד"ה והא]: **לא** נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו. אבל עכשיו דאגב זריקת דם של מתן ד' הוא נזרק הוי לשם מים וליכא משום בל תוסיף. א"ל ר' יהושע לא נאמר וכו' אלא כשהוא בעצמו אבל כשהוא מעורב לא. כך נמצא בספר ישן (ב"ש): **בשלמא** (לרבנן) [רבנן סברי] יש בילה והזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין להזאות. ולכן פוסלין. וא"ת ויעשה הזאה אחת גדולה כשיעור שתי הזאות ויהא כשר דהא ודאי יש כאן שיעור מי חטאת, וי"ל דגזרי רבנן שמא לא יעשה הזאה גדולה כשיעור שתי הזאות אלא יעשה הזאה אחת כדרכה שיעור הזאה אחת. והא דקאמר יש בילה ר"ל אפילו אי סברי יש בילה מ"מ פסלי כדמסיק, ומכ"ש אי סברי אין בילה דמן הדין פסלי כי שמא הכל מן הפסול: לדברי ר"א הזאה כ"ש מטהרת וכו'. וא"ת תסגי בחדא, וי"ל לרבא מזה השניה משום קנסא ולרב אשי משום דאין בילה, אבל לר"ל קשיא דאמר דצריכה שיעור והכא קאמר דאין צריכה שיעור:

עין משפט נר מצוה

סג א ב מיי' פרק ג מהלכות פסה"מ הלכה יא:
סד ג מיי' פ"ט מהלכות פרה אדומה הלכה ח:
ד מיי' פי"ב שם הלכה א:
סה ה מיי' פ"י שם הלכה ח:

◆

מוסף רש"י

הניתנין במתנה אחת. כגון דם הבכור שנתערב בדם בכור חבירו או בדם מעשר (ר"ה כח:) **ינתנו במתנה אחת.** ועולה אותה מתנה לזה ולזה (ערובין ק.). והרי יש בה משניהן ועולה לשניהן: **מתן ארבע במתן ארבע.** שלמים ואשם ועולה ותודה (ר"ה שם). **או:** דם חטאת זו נשפך לדם חטאת זו ינתנו ד' מתנות ועולה לזו ולזו: **ר"א אומר ינתנו במתן ארבע.** דקסבר קום עשה מצוה עדיף, אע"ג דבהאי מצוה איכא לד עבירה, דעבר אבכור אבל תוסיף, אתי עשה דחטאת, דכתיב ונתן על קרנות, ודחי לבל תוסיף דבכור: **ר' יהושע אומר ינתנו במתנה אחת.** כיון דקי"ל כל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כיפר, הכא דלא אפשר סמכינן עלה אפילו לכתחילה ולא עברינן אבל תוסיף, ואי משום בל תגרע דחטאת, כדקאמר טעמא מוטב שיעקר בל תגרע מאליו שהוא יושב ואינו עוקר הלאו בידים, מעבור על בל תוסיף שהוא עוקרו בידים (ערובין שם) **אלא שנים שנים.** זוג זוג יקריבם דודאי איכא חד בהאי זוגא דהיתרא הוא וניתנה הקרבה זו ליקרב משום ההוא דהיתר ואי משום ההוא דספק איסורא איכא למימלייה באותו שקרב תחילה קודם שנמלך: **אבל אחד אחד לא.** שמא לא ניתנה הקרבה זו ליקרב דילמא האי דאיסורא הוא (לעיל עז: מכת"י) **לדברי ר"א כו' הזאה אין צריכה שיעור.** אגבא דגברא, כל שהוא שנותן עליו מטהרו (יומא יד.). **דאי צריכה** שיעור נהי נמי דיש בילה וסמכינן עלה דודאי יש בכל הזאה מן המים הכשרים ומצטרפין מה שבראשונה ומה שבשניה, מי יימר דאיכא שיעורא (לעיל עה.):

◆

ליקוטים

הניתנין במתנה א' שנתערבו בניתנין במתנה א' ינתנו במתנה אחת. לא משמע לן שום רבותא בהך רישא אלא מפרש ואזיל עד דאתי לפלוגתייהו דר' אליעזר ור' יהושע. ושמא אתא לאשמועינן דלא נימא דניבעי ב' מתנות אחת לשם קרבן זה ואחת לשם קרבן אחר (תוס' רא"ש עירובין ק.) **מתן ד' במתן א'.** יש מפרשים בדבר זה דוקא בשנתערב דם בכור בדם שלמים ואע"פ שהשלמים בשתי מתנות שהן ארבע ולא בארבע, ארבע ושתים שהן ארבע הכל בדין ארבע. שאם תפרש דם בכור בדם חטאת הרי כל הניתנין למטה מן הסיקרא שניתנו למעלה או של מטה למעלה לא כפר ובמקומו יתבאר. וכן יש מפרשים ששתיהן בחטאת וכגון שנתן מחטאת זו שלש מתנות ולא הספיק ליתן רביעית עד שנתערב בדם אחר של חטאת שלא נתן ממנו כלום. ואינו כלום שהרי בסוגיא זו הוזכר בכור, וכן שכבר ביארנו שכל שחוזר ונותן על הקרן בעצמו אינו עובר בבל תוסיף (מאירי ר"ה כח:): **ר"א אומר ינתנו במתן ארבע.** וא"ת הא קעבר משום כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו. דליכא למימר דגבי דם לא שייך למימר כל שממנו לאישים, [דהא] גבי לוג שמן של מצורע דף' התערובת קרינן הזאות שהזה מלוג השמן כל שממנו לאישים. ומיהו לר' אליעזר ניחא דאיהו אמר התם דהיכא דמקטירן לשם עצים או מזה לשם מים לא עבר בבל תקטירו, מיהו לא קשיא דאע"ג דקרינא ממנו לאישים מ"מ בל תקטירו לא שייך אלא בהקטרה ממש והתם בזבחים איכא הקטרה דמקטיר הקומץ שקמץ מן השמן, אבל הכא במתנה שנותן הימנו אינו עובר משום בל תקטירו, ועוד דלא שייך כל שממנו לאישים [אלא בדבר שמקצתו לאישים] ולא כולו בזה אסור להקטיר [השיריים] אבל הכא דכל הדם ראוי להזאה לא שייך האי דינא (תוס' רא"ש עירובין ק.): **אמר ר' יהושע הרי הוא עובר בבל תוסיף.** הקשו בתוס' אמאי לא אמרינן אתי עשה דמתן ד' ודחי לא תעשה דמתן אחת דהא בעידנא דקא עבר ל"ת מקיים לעשה וא"כ לדברי הכל היל"ל שינתנו במתן ד'. ותירצו דבקדשים לא אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה וכמ"ש בזבחים פרק דם חטאת גבי הא דתנן שאם פסולה היא תפסול ואם כשרה היא תאכל כחמור שבה ומייתי נמי התם ההיא דאחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח דלא אתי עשה דאכילת פסחים ודוחה לא תעשה דעצם לא תשברו בו. ונראין דברים שאין צורך לכל זה בכאן לפי שלא אמרו דאתי עשה ודחי לא תעשה אלא כגון כלאים בציצית ומילה בצרעת שהלאו בא מעצמו על מצות עשה והיא מצוה שיש בה קום עשה ואי אפשר לה בלא דחייה, אבל הזאת מתן אחת והזאת מתן ד' כל אחת הוה לעצמה וזה בפשיעתו גרם שיתערבו ובא לאו עם עשה ביחד שיש קיום עשה באחת ואסור לאו באחת וכיון שבשביל פשיעתו הוא אין לנו לבטל הלאו מפני קיום העשה. וכזה כתב הראב"ד ז"ל ואחרים מן המפרשים ז"ל (ריטב"א עירובין ק.): **לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו.** יש פוסקים שינתנו במתן ארבע שאין בל תוסיף בכל שנעשה מספק וכמו שאמרו לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו אבל לא בנתערב הואיל ומספק מתן ארבע הוא עושה כן, ומ"מ רוב פוסקים כתבוה כדעת ראשון ולא נאמר שאין בל תוסיף במה שנעשה מספק אלא בהמשך זמן על הדרך שכתבנו למעלה, וכשחזרו ואמרו כשעברת על בל תוסיף עשית מעשה [בידך] אידחי ליה כשהוא בעצמו וכו' (מאירי ר"ה כח:):

עין משפט
נר מצוה

סו א מיי' פ"ב מהל' פסה"מ הלכה יב:

ועוד תניא בהדיא א] הניתנין למעלה שנתערבו בניתנין למטה רבי אליעזר אומר יתן למעלה ב] והתחתונים עלו לו ואי אמרת אין בילה אמאי עלו לו דילמא קיהיב עליונים למטה והתחתונים למעלה הכא במאי עסקינן כגון דאיכא רובא עליונים וקא יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד הא תחתונים עלו לו קתני לשם שירים ת"ש נתן למטה ולא נמלך ר"א אומר יחזור ויתן למעלה והתחתונים עלו לו הכא נמי ברובא עליונים וקא יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד והא תחתונים עלו לו קתני לשם שירים ת"ש [א]נתנן ג] למעלה ולא נמלך [אלו ואלו מודים ° שיחזור] ויתן למטה ואלו ואלו עלו לו הכא נמי ברובא עליונים וקא יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד [והא אלו ואלו עלו לו קתני] מי קתני אלו ואלו מודים אלו ואלו עלו לו קתני ד] סיפא אתאן לרבנן דאמרי יש בילה תא שמע [ה]הניתנין במתנה אחת שנתערבו בניתנין במתנה אחת ינתנו במתנה אחת ואי אמרת אין בילה אמאי ינתנו במתנה אחת דילמא מהאי קיהיב ומהאי לא קיהיב כגון שנתערבו אחת באחת מתן ארבע במתן ארבע הכא נמי שנתערבו ארבע בארבע מתן ארבע במתנה אחת ה]

ועוד תניא. תיובתא לרב אשי דאמר טעמא דבעי תרתי משום דאין בילה הוא דשמעינן ו] לרבי אליעזר דאית ליה בילה אלמא שמעינן מהנך תרתי מתנייתא דטעמא דר' אליעזר כרבא דבחדא נמי מיתכשר אלמא ז] קנסא הוא: **הניתנין למעלה כו'.** קא ס"ד דם חטאת בדם עולה יתן למעלה להכשיר חטאת דמצוה להקדים עליונים לתחתונים כדאמר לקמן בפרק כל התדיר (דף פט.) ורואה אני את התחתונים למעלה כאילו הן מים ולרבנן ישפך לאמה: **והתחתונים עלו לו.** כשיחזור ויתן שיריים למטה לשם שיריים עלו לו ואף למתן דם עולה: **ואם אין בילה חטאת אמאי עלתה לו.** דלמא לא יהיב למעלה אלא תחתונים: **הכא במאי עסקינן כגון דרובא עליונים וקא יהיב למעלה כל שיעור.** שיש בו מן התחתונים ועוד דממה נפשך הוא ח] יהיב למעלה מן העליונים ולהכי מוקי לה ברובא עליונים משום דלא מתרץ ליה והתחתונים עלו לו אלא בהכי כדמסיק לה למילתיה: **והא תחתונים עלו לו קתני.** קס"ד אף ט] בעולה קאמר דעלתה ואי דיהיב למעלה שיעור התחתונים ועוד היכי מיתכשרא עולה דילמא כל מה שהיה בכאן מדם העולה נתן למעלה: ומשני דמאי תחתונים עלו לו דקאמר לשם שיריים דחטאת קאמר הצריכין ליספך ליסוד וכיון י] דרובא עליונים כי נתן למעלה כשיעור תחתונים ועוד יא] דאיכא מדם החטאת למעלה ולמטה אפי' כל הניתן למעלה מן העליונים הוא אכתי פש ליה מיניה למטה יב] אבל אי לאו רובא עליונים כיון דיהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד כדי להכשיר החטאת תו לא מתרץ ליה התחתונים עלו לו אפילו לשיריים דדילמא כל דם העליונים למעלה ניתן ואין כאן שיריים או שמא כל דם התחתונים למעלה ניתן ואין כאן משל עולה למטה כלום: **נתן למטה ולא נמלך.** דאי נמלך לרבי אליעזר הוה אמרינן ליה תן למעלה דמצוה להקדים עליונים לתחתונים יג] בפרק כל התדיר (שם) ולרבנן ישפך לאמה: **יחזור ויתן למעלה.** ושניהם כשרין כדס"ד יד] ולרבנן ישפך לאמה והעולה כשירה טו] דאסור לשנות בתחתון מפני הכשר עליון ולא אמרינן רואין אותו למעלה כאילו הוא מים והכי תניא לה בתוספתא [ב]: **הכא נמי ברובא עליונים וקא יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד.** ועליונים הוא דכשרים ולא תחתונים: ה"ג **והא תחתונים עלו לו קתני.** ולשון קושיא הוא: ומשני ליה **לשם שיריים** טז]: **נתן למעלה ולא נמלך.** מתחילתו דאי נמלך הוו אמרי ליה רבנן ישפך לאמה שלא לשנות בתחתון יז] דכיון דניתן למעלה אפי' חכמים מודו שיחזור ויתן למטה לכתחילה אם בא לימלך דאינו משנה בנתינה זו בעליונים שהרי מה שיש כאן מן העליונים שירים הן דרבנן אית להו בילה וכבר ניתן מן החטאת למעלה ומעתה מצות שיריים לינתן למטה כתחילת עולה: **ואלו ואלו עלו לו.** ושניהם כשרים: **הכא נמי כו'.** ולר"א דלית ליה בילה אין כשר אלא חטאת ולרבנן דאית להו בילה שניהם כשירין שהרי יש משניהם למעלה ולמטה: ה"ג **מי קתני אלו ואלו מודים אלו ואלו עלו לו קתני סיפא אתאן לרבנן דאמרי יש בילה ת"ש הניתנין כו'** ואין כאן הפסק משנה הכתוב בספרים: **מי קתני אלו ואלו מודים.** שאלו ואלו עלו לו אלו ואלו עלו לו הוא דקתני והך סיפא דקתני ואלו ואלו עלו לו לאו אאלו ואלו מודים קאי אלא רבנן יח] דקאמרי לה דאית להו בילה אבל לרבי אליעזר אין כשר אלא עליון: **ינתנו במתנה אחת.** ורבי אליעזר יט] איירי בסיפא ומתני' היא: **אחת באחת.** שיעור מתנה מזה ושיעור כ] מזה וקתני ינתנו במתנה אחת בשביל כל אחד קאמר דהיינו שתי מתנות דנמלאו שתיהן במזבח: **ארבע בארבע.** שיעור ארבע מתנות בשיעור ארבע מתנות ודקתני ינתנו במתנות ארבע ארבע בשביל זה וארבע בשביל זה: **מתן ד' במתן אחת רבי אליעזר אומר ינתנו במתנת** כא] **ארבע.** שמצוה להקדים מתן ארבע למתן אחת כדאמרינן בכל התדיר (שם) ורואה אני את תוספת מתנות הבכור כאילו הם מים:

וכ"ת

ועוד תניא הניתנין למעלה כו'. אלמא יש בילה בתוספתא דזבחים [ב] איתא והא דלא פריך ממתני' ניחא ליה לאקשויי מברייתא משום דוקא כב] דתחתונים עלו לו כג]: **הכא במאי עסקינן ברובא עליונים וקא יהיב למעלה שיעור דתחתונים ועוד.** לא מצי לאוקומא ברובא תחתונים ויהיב כד] למעלה שיעור תחתונים ועוד דאי רובא תחתונים לא היה אומר רבי אליעזר יתן למעלה: **נתן למטה ולא נמלך ר' אליעזר אומר יחזור** כה] **למעלה.** נראה דגרסינן כו] ויחזור ויתן למטה מדמסיק עלו לו לשם שיריים כז] דמה שנתן למטה קודם נתינתו למעלה פשיטא דאין עולה לשם שיריים: [ג] מתן ארבע במתן אחת. היינו שתים שהן ארבע כגון עולה או שלמים דלמטה דאי ארבע ממש כגון חטאת אמאי ינתן מתן כח] אחת לר' יהושע הא רבנן סברי ישפך לאמה לפי שזה למטה וזה למעלה: הג"ה [ד] **בל תוסיף מהיכא.** תימה לי הלא במתנה אחת של בכור אי אפשר שלא יוכלו לחלק לשתים ואם כן דילמא יהיב מיניה לשתי קרנות דאע"ג דאין בילה זהו שיכול להיות מזה הדם לבדו והוא הדין במתנה אחת יכול להיות בה מדם זה ומדם זה ואי ליכא שיעור נתינה לשתי קרנות דלא היה רישומו ניכר לשתים אם כן היאך הקרבן נאכל דילמא חלקו לשתי קרנות ולא הועיל כלום וי"ל דיש שיעור לשתי קרנות וכיון דאין בילה אין כאן רק ספק בל תוסיף ומשום ספק זה לא יניח קרבנו ואפילו כי הוה נמי דמים כט] מעורבים יחד הוה ספק והכי פריך נהי דנתערב ארבע באחד לא תיקשי מאין בילה אכתי [תיקשי] קושיא אחריתי דלא מתרץ דבל תוסיף בודאי ליכא. ברו"ך. ואם תאמר איזה בל תוסיף יש וליהוי מתנה שניה בשביל שיריים של בכור ואי עביד עוד שיריים בשביל עולה אין ל] כלום אלא יעשה לא] שיריים בשביל עולה (שתי מתנות שהן ארבע ויש לומר מתנה ראשונה) של עולה נכרת משתי לדדין וזהו בל תוסיף דמתנה של בכור אינה רק מלד אחד אי לב] נמי שיריים הוו באותו קרן של מתנה אחת (ארבע) מתנה שניה שבקרן שני הוי תוספת. הג"ה:

הא קתני אלו ואלו עלו לו. וליכא למימר לשם שיריים דאלו ואלו קתני משמע יוצא ידי דמים עליונים וידי דמים תחתונים: **בגון שנתערבו אחת באחת.** פירש בקונטרס שיעור מתנה מזה ושיעור מתנה מזה ודקתני ונתן לג] במתנה אחת בשביל כל אחד קא אמר דהיינו שתי מתנות דנמלאו שתיהן במזבח ותימה מאי קשיא ליה נימא שנותן כל הדם במתנה אחת דליכא מתרוייהו ממה נפשך וכי תימא [ה] משום דבעי מתנה לשם כל אחד לימא שנותן חצי הדם וחוזר ונותן חצי האחר ולמה ליה למימר כלל אחת באחת וכי תימא דפריך משום דצריך לשייר משני הדמים לשפיכת השיריים ופריך דדילמא מה שנתן היה מאחד מהן והשיריים מן השני דאע"ג דתחילת עולה מקום שיריים מכל מקום לא עשה כעיקר מצוותה אי נמי קסבר תחילת עולה לא מקום שיריים אם כן מאי קא משני שנתערבו בו לד] אחת באחת לה] ועוד (לימא) [למאי] דיהיב (למעלה) שיעור האחד ועוד ואמאי לא פריך מרישא נתערב בדם הפסולין או בדם התמצית דילמא מאי דיהיב מדם הפסולין ושיריים לו] אלא כיון דשיריים לא מעכבי אין לנו לפסול תערובת משום מצות שיריים ומיהו לקמן משמע שיש לפסול משום שיריים אע"ג דלא מעכבי דקאמר שיריים צריכין איצטבא ונראה לפרש דהכי פריך דילמא מהאי קא יהיב כו' דהבא ליתן לא יתן אלא שתי מתנות אחת משום זה ואחת משום זה ואם נאמר לו שיתן כל הדם לא ישמע לנו ולא דמי לנתערב בדם פסולין דשמא ישמע לנו כיון דידיע לז] דפסול מעורב בו אבל הכא דשניהם כשירין לא ומיהו קשה דאם כן לעיל דקאמר דיהיב למעלה שיעור התחתונים ועוד לא ישמע לנו כיון דשניהם כשרים ועוד יש לומר דלשון מתנה אחת משמע לח] אחת ולא יותר וכי משני שנתערבו אחת באחת כפרש"י מתנה אחת מכל אחת ולא דמי להניא דלעיל דיתן למעלה ומוקמינן דיהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד דסתמא קתני יתן למעלה טל] ולא מפרש כמה וכן בדם הפסולין ובדם התמצית:

שיטה מקובצת

בגון דאיכא רובא עליונים. ה"ה דמצי למימר חצי מזה וחצי מזה ונתן חציין (למעלה) ועוד [למעלה] דהרי ממה נפשך הגיע העליונים למעלה, אך שהיה קשה לן והא תחתונים עלו לו קתני דהשתא לא הוי מצי למימר לשיריים דחטאת כדמשני השתא משום דשמא דם החטאת היתה כולה למעלה, אבל השתא דרובא עליונים משני שפיר דדם החטאת מרובה כל כך שמגיע הייתור לחטאת ליותר מועוד כל כך דאכתי יהיה בו שיריים: **והא אלו ואלו עלו לו קתני.** משמע אף לשם תחילת עולה הטעונה יסוד. והא דלא משני לשם שיריים, ואי משום דקתני עלו לו, הא לעיל נמי קתני תחתונים עלו לו ואפ"ה אוקימנא לשיריים משום דאלו ואלו משמע אלו דומיא דאלו תחתונים דומיא דעליונים מה עליונים אותן שנתן למעלה עלו לתחילת מתן דמים אף תחתונים שנתן למטה עלו לתחילת מתן דמים דהיינו תחילת עולה. וע"ל דלא דמי לעיל תחתונים עלו לו דקתני (הוא) מדברי ר"א הוא ולא קאי כלל ארבנן, אבל הכא קאי נמי ארבנן כדקס"ד דקאי אאלו ואלו מודים וע"כ לרבנן דקאמרי יש בילה עלו לו תחתונים לתחילת עולה ומדרבנן נשמע לר' אליעזר דלתחילת עולה נמי עלו גם לר"א דמסתמא עלו לו לר"א הויא דומיא דרבנן דבזה אין לפלוגינהו: **סיפא** (אתיא) [אתאן] לרבנן. וא"ת מאן נינהו הני רבנן, ופ"ה היינו רבנן דמתני' (אלמא) [דאמרי] סמכינן אבילה. וקשה דאימא דמיירי דאיכא רובא עליונים וקא יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד. וליכא למימר דמשמע ליה בכל ענין דהא מר"א נשמע לרבנן ודומיא דמתיר ר"א ליתן למעלה ע"י רואין קא מכשרי רבנן בדיעבד ודר"א אוקימנא ברובא עליונים, ומרישא דנתערב בדם בהמה או חיה ליכא למיפשט דאיכא למימר שזרק כל התערובת. ואמר הר"ר יונה דהיינו רבנן דלעיל (דף עה ע"א) גבי חטאת יחיד שנתערבה בחטאת צבור כו' דמסיק ואם נתן מתנה אחת מכולן יצא ומדקאמר רבי רואין את המתנה אם יש בה כדי לזה וכדי לזה יצא מכלל דת"ק סבר אע"פ שאין בה כדי לזה וכדי לזה יצא אלמא יש בילה דאי אין בילה דילמא מהאי [יהיב] ומהאי לא יהיב. ועוד אמר מהר"ס דרבנן היינו ר' יהושע מדפריך ר"י הרי הוא עובר על בל תוסיף א"כ קסבר יש בילה כאשר אפרש שם בעזרת האל יתברך: **דילמא** מהאי קיהיב כו'. תימה דלשני ליה שישפוך כל דם התערובת בבת אחת, וי"ל דדייק מדקתני ינתנו במתנה אחת דמשמע כשיעור מתנה אחת ולא כל הדם. וא"ת כמו כן לעיל דקאמר דקיהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד, אימא דוקא שיעור מתנה כדפי'. וי"ל דלעיל קתני יתן למעלה סתם כו' [ככתוב בתוס' ד"ה הא בסופו]: **בגון שנתערבו אחת באחת.** פ"ה שיעור מתנה אחת בשיעור מתנה אחת וינתנו מתנה אחת בשביל כל אחד קאמר. ולא שיתנם בזה אחר זה מתנה אחר מתנה, דלישנא דמתני' לא משמע כן אלא משמע שנותן בפעם אחת במתנה אחת, וכדי ליישב לישנא דמתני' דקתני ינתנו במתנה אחת צריך לומר שיעור מתנה אחת בשביל כל אחד קאמר דהיינו שיעור שתי מתנות שנתערבו ויתן שתיהן למזבח במתנה אחת. אבל מעיקרא דס"ד שנתערבו כל הדם משתיהן יחד א"כ כי נמי מפרשינן דינתנו במתנה אחת דקאמר כשיעור מתנה אחת בשביל כל אחד קאמר דהיינו שיעור שתי מתנות מ"מ איכא לספוקי דילמא מהאי יהיב ומהאי לא יהיב דאיכא לספוקי דשמא כל אותו שיעור שתי מתנות שנותן מהאי יהיב ומהאי לא יהיב הואיל ונתערב כל הדם משתיהן יחד. [וכן גבי מתן ארבע במתן ארבע] איכא לספוקי דשמא אותם ארבע מתנות בשביל כל אחד דהיינו שמנה מתנות הם מהאי לחודיה מן האחד לבדו ולא מן השני כלל וכן כי יהיב שיעור מתן אחת בשביל כל אחד דהיינו שיעור שתי מתנות הם מאחד לבדו ולא מן השני כלל. ומיהו גבי שנתערב אחת בארבע דקאמר ינתן במתן ארבע פ"ה דשיעור חמישתן קאמר דהיינו ארבע בשביל זה ואחת בשביל זה [קשה] היכי משתמע לישנא הכי דקתני ינתנו במתן ארבע (וכן לר"י דאמר במתן אחת) היכי משתמע שיעור חמישתן קאמר, בשלמא ברישא דקתני מתן אחת וכן מתן ארבע איכא לפרושי בשביל כל אחד קאמר והיינו שיעור שתי מתנות או שמנה מתנות אבל גבי ארבע באחת היכי משתמע. לכך נראה למורי דינתנו לחודיה משמע כשיעור הנתינה שהיה לו ליתן אם לא נתערבו ולא יותר, דינתנו לא משמע לכל היותר כי אם שיעור מתנה אחת מכל אחד שהוא שיעור שתי מתנות בין הכל שכך הוא שיעור חיוב נתינתם קודם התערובת ומזה קאמר לאחר התערובת דינתנו במתנה אחת או במתן ארבע בפעם אחת, ולשון ינתנו דהוא לשון רבים (ומשמע) [משמע] נמי דקאי אשני דמים שנתערבו הילכך משמע לישנא דינתנו שני הדמים קאמר כדרך נתינתם קודם התערובת דהיינו שיעור נתינתם דהכי משמע לישנא דינתנו מה שיש לו ליתן מכל חד וחד, אבל לעיל גבי הניתנים למעלה שנתערבו כו' דקאמר יתן למעלה (דמשמע) [משמע] יתן הכל אפי' יותר מכדי מתנה לכל חד. ופריך אי הכי [כו'] בל תוסיף מהיכא, פי' אי הכי דאין בילה א"כ אינו עובר בבל תוסיף וכיון דאין בילה שמא כל הדם של הבכור זורק בקרן אחת ואינו עובר בבל תוסיף אלא א"כ הוסיף בודאי, אי אמרת בשלמא יש בילה א"כ בכל הד' מתנות מעורב ודאי מדם הבכור ויש כאן בל תוסיף בודאי. אכן פ"ה אינו כן כדפי' דנתערבו אחת ר"ל (בשיעור) [כשיעור] אחת באחת וכן ארבע באחת ינתן חמישתן קאמר ופריך אי הכי בל תוסיף מהיכא הרי אין כאן מן הבכור כי אם כדי מתנה אחת, וקשה לפירושו דליסני שיש הרבה מן הבכור מעורב כשיעור שתי מתנות בשיעור ד' מתנות, ולמה דפי' מורי ניחא דינתנו שיעור שתי מתנות שני הדמים קודם התערובת קאמר דהיינו כי נתערבו דם העולה ובכור שיעור שתי מתנות כדפי', והילכך אם היה הרבה מדם הבכור א"כ איכא לספוקי דהנך שיעור חמש מתנות כולהו מבכור ולא יצא ידי עולה. והא אין להקשות לוקמא כגון שנתערב שיעור ארבע בצמצום בשיעור שתי מתנות מדם בכור דשמא כי יהיב שיעור חמש מן התערובת ע"כ יש כאן משניהם ומ"מ איכא בל תוסיף שיש לספוקי שמא יש השתים מן הבכור מאותם המתנות שהוא נותן משום דא"ל לחלאין או תאמר שכל דם הבכור מעורב או שיעור חיוב מתנתו בצמצום דהיינו שיעור מתנה אחת בצמצום דומיא דשיעור מתן ארבע דעולה דבצמצום קאמר דליכא לפרושי בעולה שיש יותר משיעור ארבע דא"כ איך יצא ידי בכור דילמא שיעור החמשה דקא יהיב הוא מדם עולה והרי ינתנו לא משמע כל התערובת כי אם שיעור מתנות דשני הדמים כדפי'. ומה שפ"ה גבי שנתערבו ארבע באחת ינתנו חמישתן קאמר, אינו ר"ל בחמש מתנות ארבע בשביל הך דמתן ארבע ואחת בשביל (אחת) [הן] דמתן אחת דא"כ הכי הוי ליה למימר ינתנו במתן ארבע ובמתן אחת, אלא הקונטרס ר"ל דאותן מתנות שנתערבו יחד ארבע מזה ואחת מזה יתן כולם במתן ארבע דודאי יש כאן מכולן אף אם אין בילה וחמשה שהזכיר הקונטרס שיעור חמישתן קאמר וכן יש לפרש גבי אחת באחת וארבע בארבע:

מסורת הש"ס

א) [עירובין ק. ר"ה כח:], ב) פ"ח ה"ח, ג) שייך לעיל במתני', ד) שייך לדף שאח"ז, ה) עי' תו"כ ויקרא חובה פ"ט ה"ה.

גליון הש"ס

גמ' שיחזור ויתן למטה. ע"ל דף עו ע"ב תוס' ד"ה ואי. ולקמן דף פא ע"ב תוס' ד"ה נתן:

שינויי נוסחאות

א] תיבת בהדיא נמחק (ש"מ): ב] בש"מ נוסף ורואה אני את התחתונים למעלה כאילו הם מים: ג] צ"ל נתן (*ש"מ): ד] ס"י קתני: מתני' הניתנים במתנה אחת כו' שנתערבו כו': אתאן לרבנן כו'. והיא הגירסא שלא רצה רש"י ז"ל (ש"מ): ה] בכתה"י וש"מ נוסף ר"א אומר ינתנו במתן ארבע. וכ"ה ברש"י. נ"א מתן ד' במתן אחת מאי איכא למימר (גליון): ו] צ"ל דהא שמעינן (כתה"י וש"מ): ז] צ"ל אלא (כתה"י ושמכ"י): ח] צ"ל ההוא ועוד יהיב (*שמכ"י): ט] דאף עולה קאמר דעלתה לו ואי כו' כצ"ל (ש"מ): י] צ"ל דכיון (ש"מ): יא] ועוד דהיינו פלגא איכא מדם החטאת למעלה ולמטה דאפילו כל הניתן למעלה שיעור התחתונים מן העליונים וכו' כצ"ל (ש"מ): יב] בש"מ נוסף מה שיש מן העליונים יותר מן החצי דהא עליונים רובא הוו: יג] כדאמרי' בפרק (ש"מ): יד] כדקא ס"ד (כתה"י) לר"א דיש בילה ולרבנן כו' (ש"מ): טו] כשירה דיש בילה ולמעלה לא יתן דאסור (ש"מ): טז] בצ"ש נוסף כלומר עלו לו למפרע [ובש"מ הגיה כן בדיבור הקודם אחר תיבת קתני, וקרוב לודאי שהוא ט"ס]: יז] צ"ל בתחתונים, וכיון דנתן כו' (*צ"ק): יח] רבנן הוא דקאמרי (*ש"מ): יט] ור' אליעזר היא דאיירי בסיפא דמתני' כצ"ל והס"ד ותיבת היא נמחק (צ"ק): כ] ושיעור מתנה מזה והא דקתני ינתנו כו' (שמכ"י): כא] צ"ל במתן (*שמכ"י. וע' אות ה: כב] צ"ל דיוקא (ש"מ): כג] בש"מ נוסף דממתני' פשיטא ליה לתרץ דיהיב למעלה שיעור עליונים ועוד אבל בברייתא דקתני בסיפא תחתונים עלו לו הוה משמע ליה עלו לשם תחתונים: כד] הס"ד הגיה ויהיב למטה שיעור עליונים. וע"ש ביאורו. וע"ע בצ"ק ובס"ז, פמ"א, קר"א, ק"ד ושאר מפרשים: כה] יחזור ויתן למעלה (ש"מ): כו] דגרסינן יחזור ויתן למעלה ויחזור ויתן למטה כו' כצ"ל (ש"מ): כז] שיריים דאין עולה לשיריים אלא היכא שנתן כבר למעלה. אלא ודאי גרסינן כדפי' והיינו דתחתונים עלו לו לשם שיריים דחטאת בהמה דמה שחזר לבסוף ונתן למטה כו' כצ"ל (ש"מ): כח] צ"ל במתן (צ"ק): כט] צ"ל דמים רבים (ש"מ): ל] צ"ל אין בכך (ש"מ): לא] ג' צ"ק יעשה אותה שיריים בשביל עולה ושתי מתנות וכו' ויש לומר דמתנה וכו'. ובגליון הביא נ"א בשביל עולה וי"ל מתנה ראשונה משתי מתנות שהן ארבע של עולה וכו'. וע' במפרשים: לב] צ"ל ואי נמי (צ"ק): לג] צ"ל ינתנו (צ"ק): לד] תיבת בו נמחק (ש"מ): לה] ג' ש"מ וש"ש באחת, דילמא דיהיב למעלה שיעור האחד. ועוד אמאי לא פריך וכו'. ג' צ"ק באחת. ועוד לימא דיהיב למעלה שיעור האחד ועוד. ועוד אמאי כו'. וכ"ג הגרי"ח וחז"ל סי' י"ח ע"ש שהאריך בביאור לדבריהם. וע"ע ק"ד: לו] ושירים מן הכשר אלא וכו' כצ"ל (ש"מ וצ"ק). [כד' וילנא נד' לגיון הש"מ שלא במקומו]: לז] צ"ל דידיע דדם פסול מעורב (ש"מ): לח] משמע שיעור מתנה אחת ולא יותר וכי משני משנתערבו אחת באחת בעי למימר כפרש"י שיעור מתנה אחת כצ"ל (ש"מ וב"ש). [בב"ש ליתא תיבת כפרש"י]: טל] למעלה סתם ולא מפרש כמה ולכך מוקי לה שפיר דקיהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד והוי טפי משיעור מתנה וכן בדם כו' כצ"ל (ש"מ):

וכי תימא ה"נ בנתערב[א] באחת אי הכי אמר לו רבי יהושע הרי הוא עובר על בל תוסיף הכא בל תוסיף מהיכא אלא אמר רבא[ב] בבלול לא פליגי כי פליגי בכוסות לר"א אית ליה רואין לרבנן לית להו רואין ובבלול לא פליגי והתניא [א]א"ר יהודה לא נחלקו ר"א וחכמים על דם חטאת שנתערב בדם עולה שיקרב ברובע ונרבע שלא יקרב על מה נחלקו על דם תמימה שנתערב בדם בעלת מום שר"א אומר יקרב בין בבלול בין בכוסות[ג] וחכ"א לא יקרב רבי יהודה אליבא דר"א מתני בין בבלול בין בכוסות ורבנן[ד] בכוסות פליגי אמר אביי לא שנו אלא תחלת חטאת ועולה אבל סוף חטאת [ועולה][ה] דברי הכל מקום עולה מקום שיריים א"ל רב יוסף הכי [ב]אמר רב יהודה שירים צריכין איצטבא וכן אמר ר"ש[ו] לא שנו אלא תחלת חטאת ועולה אבל סוף חטאת ועולה[ה] דברי הכל מקום עולה מקום שירים א"ר[ז] יוחנן ואיתימא רבי אלעזר [א]עדיין היא מחלוקת מתיב רב הונא בר יהודה [1]קדש הם שאם נתערב בדם קדשים אחרים יקרבו מאי לאו סוף עולה ובכור וש"מ מקום עולה מקום שירים לא תחילת עולה ובכור ומאי קא משמע לן [ג]דאין עולין מבטלים זה את זה האי [2]מולקח מדם הפר ומדם השעיר נפקא תנאי היא איכא דנפקא ליה מהכא ואיכא דנפקא ליה מהכא מתיב רבא [3]והקריבו[ח] בני אהרן את הדם וזרקו את הדם מה

וכ"ת ה"נ בנתערב. מתנה אחת מן הבכור בשיעור מתן[ט] ד' מתנות מן העולה ודקאמר ינתנו במתן ד' ינתנו חמשתן קאמר שיהו ניתנין ד' מתנות ודאי מן העולה ואתא רבי יהושע למימר יש בילה ודיו במתנה אחת על שניהן ולא יעבור על בל תוסיף דלית ליה רואין: **הכא בל תוסיף מהיכא.** הרי אין כאן מן הבכור אלא כדי מתנה[י]: **אלא אמר רבא.** כל הנך שנויי דשנינן לא תשנין[יא] דודאי התחתונים עלו לו דקתני בין לשם שירים בין לתחילת עולה קאמר ומתני' דמתן ד' במתנה אחת בדאיכא טובא מכל חד קאמר ואפ"ה לא תשמע מינה לר"א יש בילה דתקשה לרב אשי דאיכא לשנויי[יב] הא מתני' דלעיל דעליונים ותחתונים ומתני' דמתן ד' במתן אחת לאו בבלול פליגי אלא בתערובת כוסות וקאמר ר"א בעליונים ותחתונים דיתן שניהם למעלה ולמטה ושניהם כשרין ורואה אני את דם (חטאת)[יג] למעלה כאילו הוא מים וכן בעולה ובכור נותן ד' מכל כוס וכוס ורואה אני את התוספת כאילו הוא מים[יד] (וכן בעולה ובכור) ורבנן לית להו רואין וישפך לאמה. ואע"ג דהך פלוגתא בבלול[טו] נמי איכא לאיפלוגי בהכי[טז] ועוד פליגי נמי בי"ש בילה ואין בילה מיהו הך[יז] מתניתא דקתני והתחתונים עלו לו דמשמע יש בילה ומתני' נמי דקתני הרי הוא עובר על בל תוסיף דמשמע דבאיעריב טובא קאי ואפ"ה מכשר משמע[יח] דיש בילה וע"כ לאו בבלול קיימי דלעולם לר"א אין בילה דאי[יט] בבלול לא הוה מכשיר ר"א לא בבכור ולא[כ] בעולה דדלמא מהאי קא יהיב ומהאי לא קיהיב אלא א"כ נתערבו ד' באחת וכן בעולה ועולה[כא] אלא א"כ נתערבו ד' בד' ולא בחטאת ועולה אלא ברובא עליונים וקיהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד וחטאת לבדה תעלה לו. ולרבנן ישפך לאמה דלית להו רואין: **שיקריב**[כב]. דרבנן נמי אית להו רואין ומתני' לאו רבי יהודה היא: **שר"א אומר יקריב**[כג]. ואפי' לא קרב אחד מהם דדריש [ד] מום בם לא ירצו לכם בעיניה הוא[כד] משמע הא ע"י תערובת ירצו בין בבלול כו' ומדר' יהודה נשמע לרבנן דפליגי עליה במתני' ומוקמי פלוגתא ברואין ואף[כה] בחטאת ועולה בין[כו] בבלול בין בכוסות קיימי וקתני לר"א התחתונים עלו לו וגבי עולה ובכור נמי מכשיר במתני' אלמא יש בילה: **ומשני רבי יהודה אליבא דר"א.** דמוקי פלוגתא בבעלת מום דאין כשר לר"א[כז] אלא א' ומתני'[כח] בין בבלול בין בכוסות ומוקי לה רב אשי[כט] לענין בלול כגון דרובא כשר וקיהיב במזבח שיעור בעלת מום ועוד[ל] אבל לרבנן דפליגי עליה דר' יהודה ומוקמי'[לא] פלוגתא אף בהיכא דשניהם כשרין ומכשר להו לתרווייהו בכוסות פליגי ר"א ורבנן ומש"ה מכשיר רבי אליעזר בתרווייהו דאי בבלול לא הוה מכשר אלא[לב] כדאוקימנא לעיל: **לא שנו.** הך פלוגתא דחטאת ועולה דמתני' דלעיל דאמרי רבנן ישפך לאמה: **אלא בתחלת חטאת ועולה.** שנתערבו לפני מתן דמם בההיא פסלי רבנן דלית להו רואין ואסור לשנות את מקומן לתת את העולה למעלה מן החוט מפני הכשר חטאת: **אבל סוף חטאת.** שנתערב בתחלת עולה שנתערבו (בו) שירי חטאת בתחילת עולה אין כאן מחלוקת ויתנם למטה מן החוט דמקום תחילת מתן עולה כשר לשירי חטאת ויזרקם לקיר המזבח ומאליהן שותתין ליסוד ואין כאן שינוי מקום: **צריכין איצטבא.** שישפכם על גבי היסוד ממש העשוי כאיצטבא ולא יזרקם לקיר הזקוף כמשפט עולה ובסוף חטאת ועולה נמי לרבנן ישפך לאמה. ולקמן [ע"ב] מותיב ליה מהא דתניא לעיל נתן למעלה ולא נמלך אלו ואלו מודים שיחזור ויתן למטה: **עדיין היא מחלוקת.** אף בסוף חטאת ותחילת עולה דלאו חד מקום הוא ולר"א דאית ליה רואין כשר ולרבנן ישפך לאמה: **קדש הם.** בבכור כתיב ומשמע ליה הם בהוייתן יהו שאם נתערבו בדמים אחרים לא אבדו את שמם ויקרבו ולרבנן מיתוקמא כגון שנתערב בתחתונים כמותו ולא בחטאת[לג] ומאי לאו דאיערב בסוף עולה שהוא שירים והולכין למקום שירי חטאת כדאמרן באיזהו מקומן (לעיל נג.) תן יסוד למזבח של עולה וקתני דתחילת בכור כשר בו לכתחלה שמקומו מקום תחילת עולה אלמא מקום תחילת עולה ותחלת בכור הוא מקום כשר לשפיכת שירים לכתחלה: **לא תחילת עולה ובכור.** דשניהם מקום אחד להם וכיון דלרבנן יש בילה שניהם כשירין: **ומאי קא משמע לן.** קרא הואיל ומקום אחד להן: **דאין עולין מבטלין זה את זה.** ואפילו אחד מרובה על חבירו לא בטל המועט: **האי מולקח מדם הפר ומדם השעיר נפקא לן.** במנחות בהקומץ רבה (דף כב.) שמערבין דם פר ודם השעיר [של] יה"כ במתן[לד] דם קרנות המזבח הפנימי והדבר ידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה: **איכא דנפקא ליה כו'.** ולקמן [ע"ב] מפרש פלוגתא בשמעתא: **והקריבו וזרקו מה ת"ל דם דם.** גבי עולה קאי בת"כ [ה] ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם [וזרקו את הדם] והקריבו בני אהרן וזרקו אל[לה] המזבח היה לו לומר ואין צריך לכתוב דם דמה יש לו לקבל ולזרוק ע"י שחיטה אם לא דם מה ת"ל דם דם: ה"ג **מנין אתה אומר נתערב דם עולה בדם עולה דם עולה בדם תמורה דם עולה בדם חולין שיקרבו** ת"ל

ה"ג **אבל סוף חטאת ועולה.** במתנה שניה של עולה מיירי שהיא בקרן מערבית דרומית דזה מקום שירים של חטאת אבל במתנה ראשונה של עולה ישפך לאמה לרבנן דאין זה מקום שירים[לו] דדם עולה בקרן מזרחית צפונית ושירים בקרן מערבית דרומית מיהו י"ל כיון דיסוד דרומי אינו מן הפסוק אלא מטעמא דבעי' בסמוך לו (לעיל דף נג.) דומיא דשירים פנימיים א"כ אין קפידא אם יתנם במזרחית צפונית להכשיר דם תחלת עולה וכן מוכיח קצת בסמוך גבי נתן למעלה ולא נמלך יחזור ויתן למטה ובעי לאוכוחי דמקום עולה מקום שירים ומשמע שלא נתן עדיין כלל מתנות עולה (בלבדן)[לז] א"נ יפנה דרך שמאל ויתן תחלה בקרן מערבית דרומית שהוא מקום שירים ויתן שירים בשתי קרנות: ה"ג[לח] **מאי קמ"ל.** תימה טובא קא משמע לן[טל] דיקרבו למר כדאית ליה ב' מתנות שהן ד' ולמר מתן אחד אע"ג דעבר על בל תגרע או בל תוסיף ושמא י"ל כיון דיהיב לשם מים ליכא בל תוסיף וגם לא משום בל תגרע כיון דשב ואל תעשה ומתקן קרבנו ובלא[מ] קרא נמי. ברו"ך: **תנאי היא איכא דנפקא לה מהכא ואיכא דנפקא לה מהכא.** תימה למה דוחק לומר תנאי היא דבהקומץ רבה (מנחות כב:) פריך ואימא עד דאיכא מין ומינו ועולין קשיא לימא קרא קדש[מא] הם איצטריך דאם אינו ענין למין ומינו ועולין תנהו לענין לעולין לחוד אפילו הוי שלא מינו ועוד קשה דהכא אליבא דר' יוחנן קיימא והתם קאמר רבי יוחנן לההיא דרשה דולקח מדם הפר וע"ק נימא דאיצטריך משום דס"ד שישפך לאמה כדי שלא יעבור על בל תוסיף ועל בל תגרע[מב] וע"ק דמאי שנא שנתערבו למטה בלמעלה דמודה ר' יהושע דישפך ואין משנים זה[מג] להכשיר זה ומתן אחת במתן ד' משנים ועובר על בל תגרע וכי תימא משום דמתן א' במתן ד' אי אמרת ישפך אין שייך לשלם תחתיהם כגון בכור ומעשר שנפסל אבל עולה וחטאת שנפסל דאפשר לשלם תחתיהם ישפך עולת נדבה מאי איכא למימר ומיהו[מד] י"ל דלא דמי דניתנים למעלה בניתנים למטה אין לו לפסול בידים דם עולה להכשיר דם חטאת אבל הכא שאינו פוסלו בידים אלא עומד במקומו[מה] שב ואל תעשה שאני ומיהו לר"א קשה דמשנה דחייב ליתן ב' מתנות[מו] לבד מתנה אחת ועובר משום בל תוסיף וביתנין

מסורת הש"ס

א) תוספ' פ"ח ה"ז, וכעי"ז לעיל עז. ותוספ' שם ה"ה, ב) ועי' לעיל נב. ובתו' ד"ה גג, ג) [מנחות כב: כג. תמורה ה:], ד) ויקרא כב כה, ה) ויקרא נדבה פרש' ד ה"ז.

◆

שינויי נוסחאות

א] נ"ל בנתערב ארבע באחת (*ש"מ): ב] נ"ל רבה בגמרא וברש"י (*ש"מ): ג] בש"מ וכי"ל נוסף ורואה אני דם בעלת מום למעלה כאילו הוא מים: ד] נ"ל אבל לרבנן (ב"ש): ה] נ"ל ותחלת עולה (ש"מ): ו] נ"ל ריש לקיש (*ש"מ). וכ"א בילקוט פ' אחרי רמז תקע"ה (הגרי"ב): ז] נ"ל רבי יוחנן ואיתימא ר"א אמר. וכ"א בילקוט שם (*הגרי"ב): ח] גי' ש"מ והקריבו וזרקו מה ת"ל כו' והשאר נמחק. והיא גי' רש"י: ט] תיבת מתן נמחק (*ש"מ): י] מתנה אחת (ש"מ): יא] נ"ל תשנינהו (ש"מ): יב] לשנויי דמתני' דלעיל כו' כצ"ל (כתה"י): יג] נ"ל העולה (כתה"י וגליון): יד] ש"מ ורש"ק מ"ז, וכן בכת"י ליתא. ובנ"ק גריס וכן בעולה ועולה. ופי' מתן ד' במתן ד'. ובח"נ דוחה גי' זו ע"ש: טו] נ"א ברובה (גליון). ובש"מ מחק תיבת בבלול, אבל בכת"י איתא וכן בכי"ג וג' ונ"ש לא מחקוה. ואולי הוא ט"ס בש"מ: טז] בהכי ולאפלוגי נמי ביש כו' כצ"ל (ש"מ וב"ש): יז] נ"ל הנך מתנייתא דקתני בהו (*שמכ"י): יח] נ"ל דמשמע יש בילה, לאו בבלול כו' (שמכ"י וב"ש): יט] נ"ל ואי (ש"מ): כ] תיבת ולא נמחק (ש"מ וב"ש). [וכתב ע"ז הר"ש עדני ז"ל ולא ידענא מ"ט. ולכא' כוונת ש"מ לנתנין במתנה א' שנתערבו בניתנין במתן ד' דהיינו "בכור בעולה" וכדמסיים אא"כ נתערבו ד' בא']: כא] נ"ל ושלמים (ש"מ וגליון): כב] נ"ל שיקרב (*ש"מ): כג] נ"ל יקרב (*ש"מ): כד] תיבת הוא נמחק (ש"מ): כה] נ"ל אף (צ"ק): כו] נ"ל דבין (ש"מ): כז] תיבת לר"א נמחק (צ"ק): כח] נ"ל מוקי מתני' (ש"מ): כט] רב אשי לר"א לענין כצ"ל (צ"ק): ל] כאן הס"ד ומה"ד אבל לרבנן כו'. ראה אות ד' (כי"ג): לא] נ"ל ומוקמי (שמכ"י): לב] נ"ל אלא בחד (ש"מ): לג] כאן הס"ד ומה"ד מאי לאו כצ"ל (*שמכ"י): לד] נ"ל למתן קרנות. ותיבת דם נמחק (ש"מ): לה] נ"ל על (ש"מ): לו] שיריים דמתנה ראשונה של עולה בקרן כו' כצ"ל (ש"מ): לז] נ"א נ"ל ברו"ך (גליון): לח] נדל"ל הג"ה דהא קושייתם שבכאן הקשו בדבור שאח"ז (גל' קה"י). ועי' ח"נ נ"ק ופ"מ: טל] בש"מ נוסף דאם נתערב בכור בעולה: מ] נ"ל בלא (ב"ש): מא] נ"ל דקדש (ש"מ): מב] ראה אות לח: מג] בזה להכשיר מזה כצ"ל (ש"מ): מד] ומיהו לזה י"ל. כנדל"ל ובא ליישב קושיא האחרונה בלבד (באה"מ). וע' נ"ק: מה] במקומו דשניהם דשירים ואינו עובר על בל תגרע דשב ואל תעשה כו' (ש"מ): מו] מתנות ובכור אינו אלא מתנה אחת כו' (ש"מ): מז] נ"ל דהתם (ח"נ):

◆

שיטה מקובצת

רבי יהודה אליבא דר"א מתני בין בבלול בין בכוסות. אף על גב דמתניתין לא אתיא כרבי יהודה דבמתני' פליגי בעולה ובחטאת (ור"י לא פליג) [ואליבא דר"י לא פליגי] בעולה וחטאת, ועוד דבמתני' משמע דלא פליגי בבעלי מומין אלא לכ"ע ישפך לאמה אף לר"א דמאיסי, מ"מ לענין דמיירי בין בבלול כו' אין סברא דמתני' פליג עליה, ומשני דבבלול נמי פליגי עליה, דמתני' לא מיירי אלא בכוסות. וא"ת ומ"מ יקשה לרב אשי דאמר לר' אליעזר דאין בילה, דלר' יהודה דאמר דמיירי ר"א בבלול א"כ יש בילה והדרי קושיא לדוכתיה. וי"ל דמדרבי יהודה לא [illegible] כדמשני לעיל באידך פירקא, אבל לרבנן [illegible]

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ב מהל' פסה"מ הלכה יא:

◆

תורה אור השלם

1. אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:
במדבר יח, יז
2. וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
ויקרא טז, יח
3. וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
ויקרא א, ה

◆

שיטה מקובצת (המשך)

ר"א ורבנן ומש"ה מכשיר ר' אליעזר בתרווייהו משום דאית ליה רואין ורואה אני דם חטאת למטה כאילו הוא מים ורבנן לית להו רואין וישפך לאמה, אבל מתני' אי איירי בבלול לא מצי לשנויי הכי (דמוכח) [כדמוכח] לעיל מבל תוסיף: **שירים צריכין איצטבא.** עיין בתוס' לעיל דף (נא) [נב] ע"א [ד"ה גג יסוד]: **עדיין היא מחלוקת.** ולרבנן ישפך לאמה דאין לשנות של תחלת עולה שהוא בזקיפה בשביל הכשר שירים שטעונין איצטבא, וכן איפכא אסור: תוד"ה אבל סוף חטאת ועולה. במתנה שניה של עולה מיירי כו'. נ"ב וז"ל ריב"א ז"ל נראה בעיני דאפילו במתנה ראשונה של עולה איירי דאע"ג דמתנה ראשונה בקרן מזרחית צפונית ושירים בקרן מערבית דרומית מ"מ לכאורה מלות שירים קיים ולא הקפיד הכתוב אלא משום דפגע ביה ברישא, דאע"פ שמזה הטעם לא הייתי קובע מקום כדפרישית באיזהו מקומן מ"מ טעמיה דקרא הכי הוי שלא יעביר על המצוה אלא דלא הוינא קובע לו מקום אי לאו דגלי קרא. וי"ל מהאי טעמא נמי יש לי לומר דאם ירצה ליתן מתנה ראשונה של עולה בקרן מערבית דרומית שהוא מקום שירים נותן דכל מה שנותן בקרן מזרחית צפונית תחלה אינו אלא משום דאין מעבירין על המצות ומלות מתנה מיהא קיים אפילו העביר הלכך לא ישפך לאמה עכ"ל ז"ל (ב"ש): **בא"ד** דדם עולה בקרן מזרחית צפונית ושירים בקרן מערבית דרומית. ומיהו קשה דבפ' איזהו מקומן מוכח דעולה גופיה טעונה גג דיסוד למעוטי זקיפה דיסוד כדקאמר מהו דתימא אזקיפה דיסוד קמ"ל אגגו דיסוד, ושיריים הוי בזקיפה, וי"ל דהא דממעט התם היינו זקיפה דיסוד למטה מן היסוד כדמשמע לישנא דהתם דקאמר התם זקיפת יסוד דהיינו למטה מן היסוד אבל זקיפה שלמעלה מן היסוד אין זה זקיפה דיסוד אלא זקיפה דסובב אלמא דלא מיירי לעיל אלא בזקיפה שלמטה מן היסוד אבל זקיפה שלמעלה מן היסוד מקרי שפיר גג היסוד דהיינו זקיפה דסובב, ולא מלית אמרת גג יסוד ממש כיון דכתיב סביב בעולה ולא משכחת סביב בשפיכה על גג היסוד אלא בזריקה בזקיפה כנגד חודו של קרן דהדם מתפזר אילך ואילך (מהר"פ): ד"ה מאי קמ"ל תימה וכו'. ובתוס' מהר"פ תירצו וי"ל אי האי דינא ילפינן ליה מקרא א"כ הוי ליה לאתויי האי קרא במתני' גבי מחלוקת דר' אליעזר ור' יהושע: ד"ה תנאי היא כו' תימה למה דוחק לומר כו'. נ"ב ותירץ לי רבינו דפשיטא ליה דבחד קרא סגי מדלא מייתי אלא חד קרא בברייתא ובמילתיה דר' יוחנן ומדר' יוחנן אדר' יוחנן לא קשיא דהכא[מז] לא קאמר אלא אליבא דהך ברייתא ואיהו ס"ל דאין מערבין לקרנות. ולי נראה להוסיף על טעם זה דעל כרחך מחד קרא הוא, דאי הוה צריך תרי קראי [illegible] משום עולים, אימא איפכא, וכי פריך בהקומץ רבה [illegible] טעמא דמשני כי איכא תרי קראי משני בחד קרא (ריב"א [illegible] ב"ש):